

V A U R M A

ROMÂNIA, A ZECEA ECONOMIE DIN UE ÎN ANUL 2036

Mai, 2018

Analiza *Va Urma* a fost derulată în perioada 2016 – 2018 și utilizează date din surse publice.

SCOPUL PROIECTULUI

După aderarea României la Uniunea Europeană din anul 2007, acesteia i-a lipsit pentru mult timp o ambiție concretă care să coaguleze resursele și energiile societății în ansamblu. Proiectele pe termen lung implică în mod necesar viziune, iar realizarea acestei viziuni impune asumarea unei direcții. Economia României ar putea arăta mult diferit peste 20 de ani, dacă potențialul ei de dezvoltare ar fi valorificat corespunzător. Nu întâmplător, în ultima perioadă au apărut o serie de inițiative care să ajute la definirea acestei direcții de dezvoltare viitoare, proiectul *România competitivă* inițiat de Președinție și Guvernul României la începutul lunii iulie 2016 sau publicarea *Strategiei de Dezvoltare a României în perioada 2016-2035* de către Academia Română, sunt doar câteva exemple. Recent, înființarea Comisiei naționale de fundamentare a Planului național de aderare la zona euro sau proiectul de țară *gROWth*, creat de partidul politic aflat la guvernare, reprezintă eforturi similare în aceeași direcție. Proiectul *Va Urma*, care a prins contur în anul 2016 poate fi văzut ca fiind complementar demersurilor menționate anterior.

În anul 2016, România era a șaptea țară din Uniunea Europeană ca populație și suprafață și doar a șaptesprezecea economie, conform valorii nominale a PIB-ului (170 miliarde de euro). Anul 2016 a fost utilizat ca referință, deoarece fundamentele analizei din paginile care urmează au fost stabilite atunci¹. Consiliul Investitorilor Străini (FIC) a estimat prin exercițiul *Va Urma* că economia României ar putea crește de aproximativ patru ori, ca mărime, în perioada 2016-2036 și astfel ar putea ajunge a zecea² economie din UE în termeni de PIB nominal.

Ipoteza este menținută și în prezent, deoarece România are un potențial mare de creștere și de recuperare a decalajelor față de țările dezvoltate din UE. Până în anul 2036, aceasta își poate atinge ambiția de a ajunge a zecea economie din UE, cu un PIB nominal în valoare de 655 miliarde de euro, dacă piloni precum infrastructura, capitalul uman și eficiența publică și privată vor deveni domenii de interes național, dincolo de ciclurile electorale.

Cadrul de creștere utilizat pentru România reprezintă o analiză stilizată³, construită pe baza unor motoare de creștere axate pe elementele unei funcții de producție clasice (capital, forță de muncă și productivitatea totală a factorilor - PTF), pe care modelul le-a aproximat prin intermediul variabilelor propuse

1 Aceasta, însă, nu schimbă cu nimic ideea de fond a proiectului și rezultatele acestuia.

2 Clasamentul economiilor UE pentru anul 2036, în termeni de PIB nominal, ia în considerare proiecții ipotetice de creșteri ale tuturor țărilor membre UE.

3 Analiza pe baza căreia România poate ajunge la un PIB nominal de 655 miliarde de euro în anul 2036 corespunde unui scenariu de bază, fundamentat pe studiile instituțiilor internaționale precum: Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare, a documentelor autorităților locale și studiilor de cercetare independente.

ca sub-piloni, câte trei, pentru fiecare din elementele componente ale funcției de producție. Astfel, pentru capital cei trei sub-piloni sunt infrastructura rutieră, portuară și energetică; pentru forța de muncă, elementele componente sunt educația, sănătatea și diaspora; iar pentru eficiență cei trei sub-piloni constau în dezvoltarea financiară, a cadrului guvernantei și digitalizarea.

În esență, ideea de bază a acestui exercițiu este de a identifica o serie de obiective raportate la nivelul țărilor dezvoltate din Uniunea Europeană, pentru fiecare dintre cei nouă sub-piloni componenți, care ulterior să fie atinse gradual, printr-un efort susținut de către întreaga societate. Astfel, cele nouă obiective sugerate pot fi văzute ca ancore în procesul de creștere a PIB-ului potențial pe termen lung și asupra cărora ar trebui să se concentreze politicile economice⁴. În proiecția scenariului de bază se ține cont de faptul că intensitatea atingerii acestor obiective variază și datorită faptului că procesul de convergență va continua, însă cu o dinamică mult mai redusă, și în absența asumării acestor obiective. Se realizează astfel o distincție între scenariul ipotetic de bază cu măsuri și cel fără măsuri, cuantificat printr-o diferență de PIB anuală pe parcursul întregii perioade de proiecție.

Secțiunile care urmează detaliază ipotezele de lucru și impactul economic estimat al celor nouă sub-piloni considerați. Pentru fiecare dintre aceștia s-a prezentat un set de recomandări, enunțate doar la modul general. O aprofundare a sub-pilonilor, completată de măsuri de urmat ar depăși obiectul propus al analizei curente.

⁴ Aceste obiective nu sunt exhaustive. În practică pot fi detaliate numeroase alte obiective ce pot determina la rândul lor direcții concrete de acțiune, cu impact asupra creșterii economice.

ESTIMAREA CREȘTERII PIB-ULUI NOMINAL DIN ROMÂNIA PENTRU PERIOADA 2016-2036

Scenariul de bază pentru proiecția PIB-ului României pe orizontul de timp al anului 2036 ține cont atât de contextul istoric, cât și de fezabilitatea atingerii obiectivului propus. În perioada 1996 - 2015 economia României și-a mărit volumul de 5,5 ori, de la 29 la 160 miliarde de euro. În acest interval de timp, rata reală medie de creștere a PIB-ului a fost de mai puțin de 2,5% pe an. Alte economii din estul Europei au avut rate mult mai mari de creștere economică coroborate cu rate similare sau mai mici de expansiune a mărimii economiei.

Din punct de vedere tehnic, atingerea obiectivului de 655 miliarde de euro a PIB-ului în 2036 ar necesita un salt calitativ al economiei României, astfel încât să poată crește în medie cu o rată reală situată în jurul valorii de 4% anual, pe perioada celor 20 de ani. Astfel, în ipoteza unei inflații medii a perioadei de puțin sub 3% și a unei rate de schimb RON-EUR în jurul valorii de 4,65 RON, s-ar putea atinge obiectivul propus.

Un alt aspect ține de identificarea măsurilor specifice, corespunzătoare fiecăruia dintre cei trei piloni propuși (infrastructură, capital uman și eficiență), care pot genera această creștere economică precum și sursele de finanțare aferente.

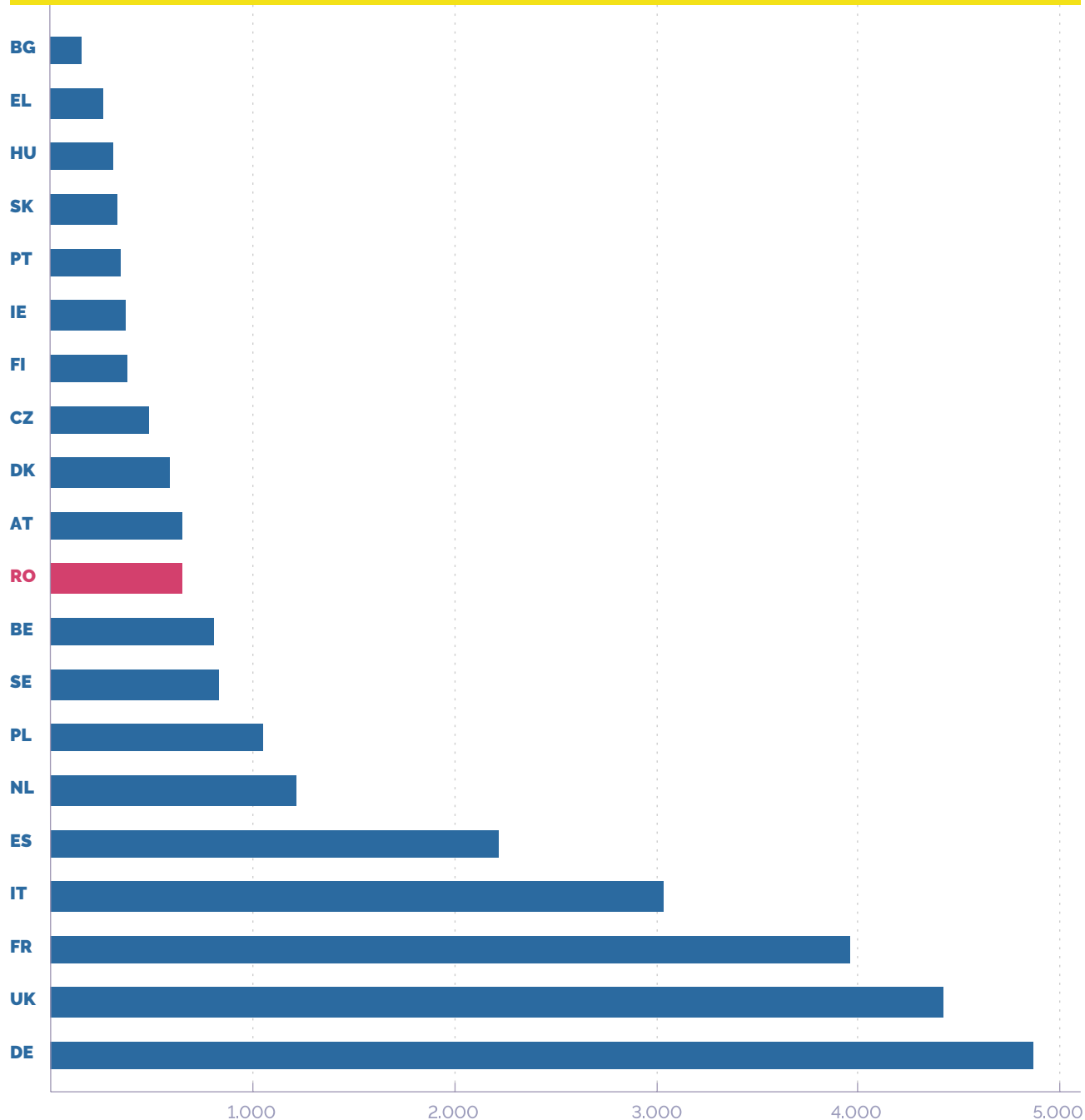
O proiecție sumară la nivel agregat, pentru fiecare dintre cei trei piloni, relevă cifre care pot fi atinse cu un efort coordonat susținut. De exemplu, pentru infrastructură, analiza Fondului Monetar Internațional (FMI) din raportul de țară pentru România (2015) arată că o investiție de un miliard de euro (aproximativ 0,6% din PIB-ul anului 2015) ar putea genera o creștere de până la două puncte procentuale din PIB în ipoteza finanțării acestora din fonduri UE. Astfel, incluzând așa numitele efecte de multiplicare, investițiile în infrastructură (rutieră, portuară, energetică etc.) ar putea genera, în medie, anual echivalentul a 1,7% din PIB până în 2036.

Similar, investițiile în educație pot genera o creștere economică substanțială în viitor, deoarece calitatea educației are influențe puternice asupra veniturilor individuale. O măsurare standard a calității educaționale este scorul Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA). La testele PISA din anul 2015, România a înregistrat un scor de 440, sub media țărilor din cadrul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) de 500 de puncte. Un studiu realizat de Hanushek și Woessmann (2008) arată că investițiile în educație, care duc la o creștere cu 50 de puncte a scorului PISA (ceea ce ar apropia România de media OECD) pot genera o creștere a PIB cu 10% în 20 de ani și cu peste 30% în 50 de ani.

Dezvoltarea economică a României poate fi văzută ca fiind potențată de

componente diferite în perioade de timp diferite. Astfel, investițiile în infrastructură în perioada 2018-2027 vor avea un impact imediat în economie și vor conduce gradual la creșterea PIB-ului potențial. Ulterior, după anul 2027, efectele investițiilor în educație și în capitalul uman, în general, vor începe să se facă simțite în economie, ceea ce va permite continuarea creșterii economice în jurul valorii potențiale atinse, cel puțin pentru încă un deceniu. În acest model de creștere, economia României va evita supraîncălzirea, făcând totodată tranziția către o piață bazată pe cunoaștere și avans tehnologic.

Fig. 1. Proiecții ipotetice ale PIB-ului nominal pentru unele dintre statele membre UE* pentru anul 2036

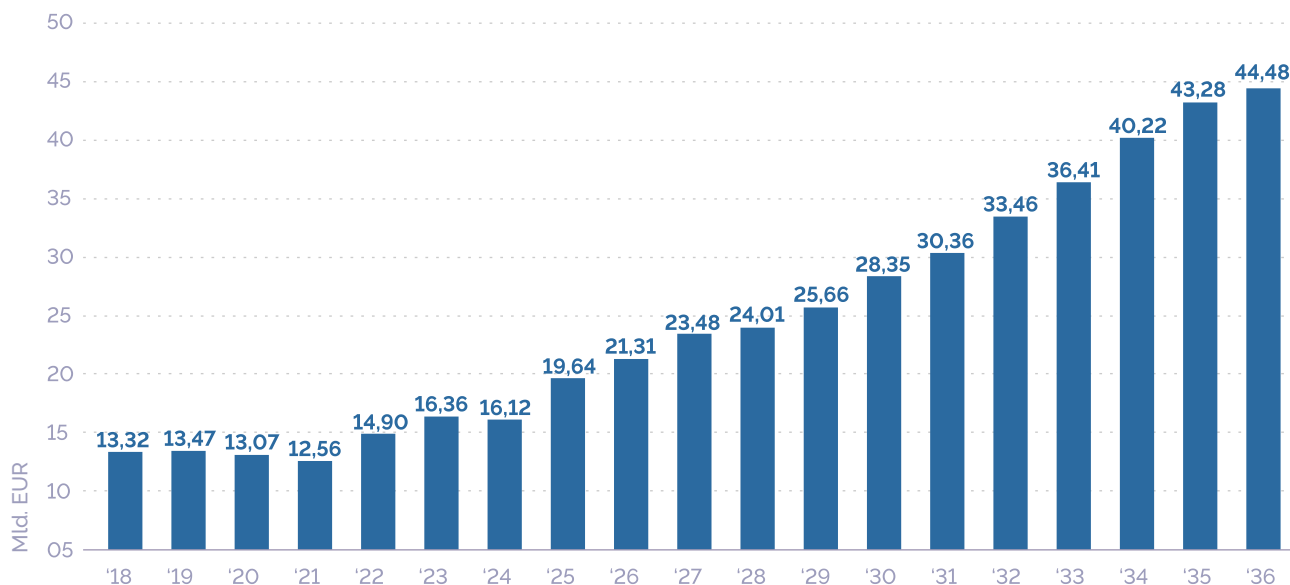

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Eurostat; valorile sunt exprimate în miliarde euro (termeni nominali)

*Statele membre UE în anul 2016

În termeni nominali, pe baza îmbunătățirilor structurale luate în considerare, economia României poate ajunge să crească anual cu valori cuprinse între 12,5 și 45 de miliarde de euro în perioada analizată (Figura 2).

Fig. 2. Proiecții de creștere a PIB-ului nominal în România

Sursa: Calculele autorilor

Creșterea valorii PIB-ului nominal din scenariul de la care am pornit în 2016 a fost construită pe baza a trei piloni principali: infrastructură, capital uman și eficiență publică și privată⁵, descompuși la rândul lor în sub-piloni care pot contribui semnificativ la creșterea României în perioada analizată. De asemenea, valorile PIB-ului includ și creșterea economiei fără măsurile propuse în cadrul celor trei piloni, pe care o vom numi "creștere fără măsuri".

În prima decadă a perioadei prognozate (2018-2027) cea mai mare contribuție la creșterea PIB-ului va veni din partea pilonului infrastructură (autostrăzi, porturi, infrastructură și eficiență energetică), ca urmare a efectului rapid de multiplicare a investițiilor din acest domeniu. Aportul pilonilor capital uman și eficiență se vor observa mai pregnant către finalul exercițiului financiar al UE din 2021-2027, atunci când vor începe să dea rezultate reformele din educație și sănătate, care vor contribui și la creșterea atractivității țării pentru românii din diaspora.

Această schimbare de paradigmă se va produce datorită îmbunătățirii performanțelor cognitive (educație), sănătății crescute a populației (prin diminuarea anilor de inactivitate a populației ca urmare a bolilor) și creșterii gradului de digitalizare a economiei pe fondul adaptării treptate la cea de-a patra revoluție industrială. În tot acest timp, rețelele de transport se vor consolida, iar pilonul infrastructură își va reduce contribuția.

⁵ Ω PIB nominal = β_1 Infrastructură + β_2 Capital Uman + β_3 Eficiență

Unde: Ω = creșterea PIB, iar β_1 , β_2 , β_3 reprezintă coeficienții de elasticitate ai PIB-ului la investițiile în cei trei piloni.

DESCRIEREA CONTRIBUȚIEI PILONILOR LA CREȘTEREA NOMINALĂ A PIB-ULUI

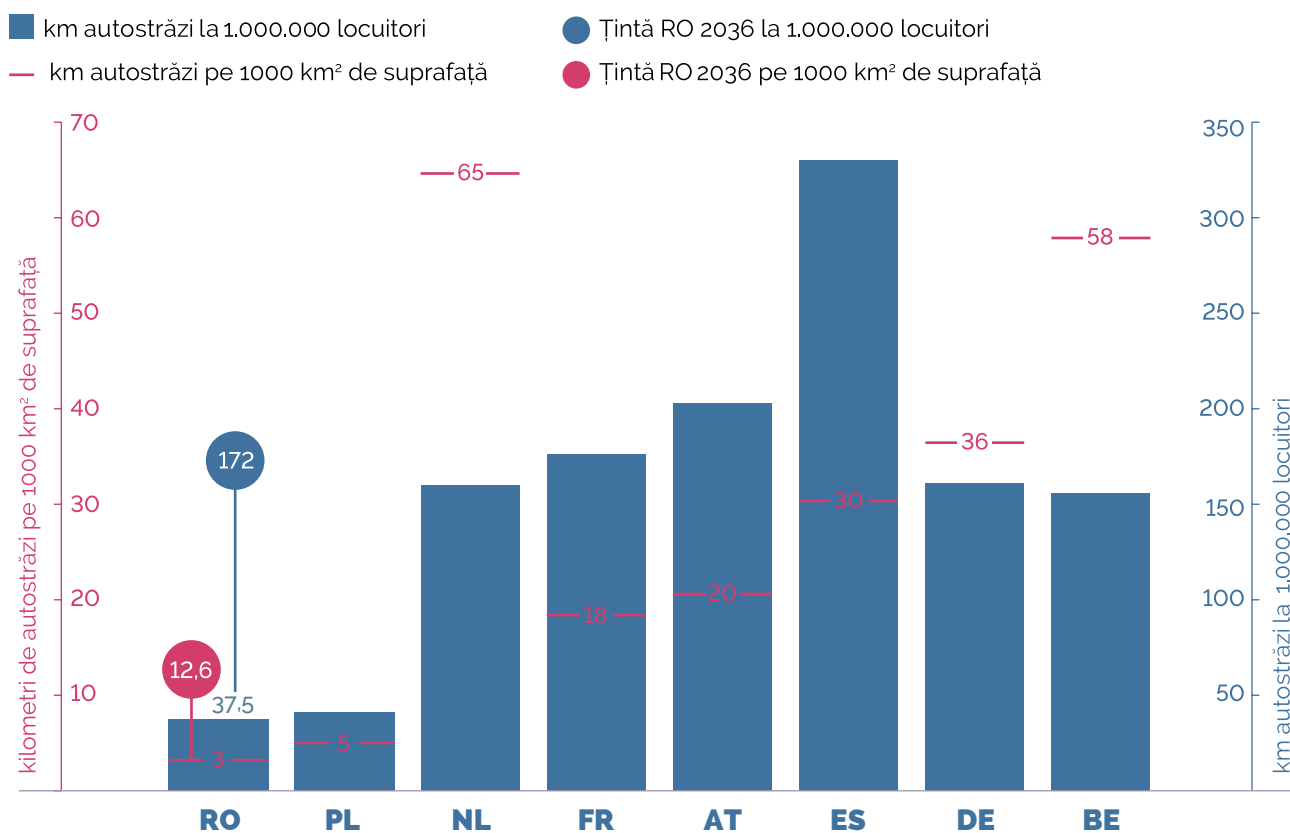
PILON 1 INFRASTRUCTURĂ

1.1. INFRASTRUCTURĂ RUTIERĂ

Obiectivul propus: creșterea numărului de kilometri de autostrăzi cu 2.300 km până în anul 2036.

- Prin creșterea rețelei de autostrăzi la un total de 3.000 km (în 2036), infrastructura rutieră a României va converge spre un nivel comparabil cu cel actual al țărilor dezvoltate din UE, precum Olanda, Austria, Germania sau Belgia.

Fig. 3. Numărul de km de autostradă (2016)

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Eurostat, 2016

- Raportat la populație, numărul kilometrilor de autostrăzi ar trebui să crească de la 37,5 km la un milion de locuitori la aproximativ 172 de km la un milion de locuitori⁶, nivel comparabil cu cel al Franței din anul 2016.
- Contribuția infrastructurii rutiere la creșterea PIB-ului va fi semnificativă în primii 12 ani de la realizarea investițiilor, iar după anul 2030 contribuția acesteia scade, pe măsură ce rețeaua de autostrăzi se consolidează și acest sub-pilon își reduce aportul la creșterea anuală.
- Rețeaua de autostrăzi din România ar trebui să crească cu aproximativ 120 kilometri pe an, în perioada 2018-2036, kilometri suplimentari care se vor regăsi în creșterea PIB-ului nominal din fiecare an cu valori cuprinse între 1,6 miliarde de euro (la începutul perioadei) și aproximativ 7 miliarde de euro (în perioada cu impact maxim). Cumulat în cei 19 de ani analizați, infrastructura rutieră poate contribui la PIB-ul nominal cu până la 90 miliarde de euro. *(Detalii suplimentare privind metodologia de calcul sunt prezentate în Anexă)*
- Infrastructura de transport rutier are o contribuție semnificativă asupra creșterii economice (un impact direct în dezvoltarea unor sectoare precum comerț, industria prelucrătoare și turism și asupra creșterii productivității) și incluziunii sociale (prin acces rapid la servicii de educație și sănătate, reducerea disparităților dintre regiuni) din România.

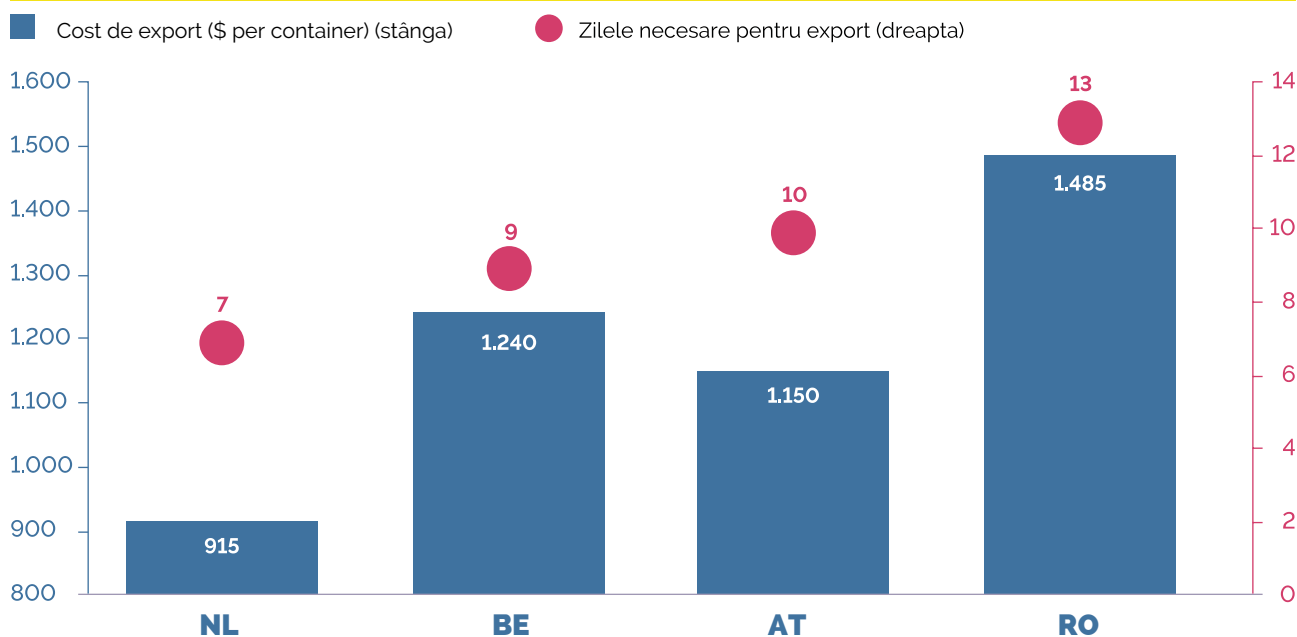
1.2. INFRASTRUCTURĂ PORTUARĂ

Obiective propuse: reducerea costului de export, a zilelor necesare pentru export și îmbunătățirea infrastructurii portuare până la niveluri comparabile cu cele ale Olandei, țară considerată referință pentru acest sub-pilon.

- Reducerea costului de export⁷ de la 1.485 dolari la aproximativ 1.000 dolari per container în anul 2036.
- Reducerea numărului de zile necesare pentru export de la 13 zile la 10 zile în anul 2036. În scenariul construit, numărul de zile necesare pentru export va fi redus cu 1,5 pe decadă, de la 13 zile la 10 zile, media țărilor din zona euro în prezent.
- Ca urmare a celor două măsuri, creșterea cumulată a PIB-ului nominal ar putea genera până la 15 miliarde de euro în perioada analizată (2018-2036). *(Detalii suplimentare privind metodologia de calcul sunt prezentate în Anexă)*

6 Această estimare a fost realizată ținând cont de faptul că populația României din anul 2036 va fi mai mică cu aproximativ 2,5 milioane de persoane față de cea din 2016, potrivit prognozelor Eurostat.

7 Banca Mondială, World Development Indicators <https://data.worldbank.org/indicator/IC.EXP.COST.CD>

Fig. 4. Costul de export pe container și zilele necesare pentru export (2015)

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Băncii Mondiale (2015)

Recomandări privind sub-pilonii de infrastructură rutieră și portuară

În contextul în care infrastructura din România este foarte slab dezvoltată comparativ cu cea a statelor membre UE și cunoscând faptul că multiplicarea investițiilor din acest sector se realizează într-un timp relativ scurt, decidenții de politici publice ar trebui să aibă în vedere următoarele aspecte:

- Ierarhizarea mai eficientă a proiectelor de infrastructură pe baza unor analize de tip cost-beneficiu.
- Creșterea absorbției de fonduri europene dedicate acestor tipuri de activități.
- Utilizarea altor instrumente financiare pentru finanțarea proiectelor de infrastructură. Se pot urma exemplele recente ale altor țări din Europa, precum implementarea soluțiilor de tipul parteneriatului public-privat (PPP) sau a Fondului Suveran de Dezvoltare și Investiții (FSDI). Spre deosebire de abordarea tradițională privind fondurile nerambursabile, utilizarea acestor instrumente financiare va încuraja administrațiile publice locale să identifice acele tipuri de proiecte de infrastructură care pot genera suficiente venituri pentru a rambursa sumele finanțate și ar da posibilitatea României să creeze mecanisme de finanțare pe termen lung a proiectelor de infrastructură.
- Înființarea unei unități de implementare a proiectelor (UIP) care să funcționeze la nivelul Guvernului ca un organism interministerial. UIP ar trebui să fie responsabilă de supravegherea implementării marilor proiecte de infrastructură. UIP ar urma să beneficieze de expertiză tehnică, financiară și juridică, precum și de resurse financiare adecvate.

1.3. INFRASTRUCTURĂ ȘI EFICIENȚĂ ENERGETICĂ

Obiectivul propus: contribuția la creșterea PIB prin atingerea țintelor de investiții în infrastructura energetică și prin creșterea eficienței energetice.

Contribuția acestui sub-pilon la creșterea PIB constă în suma dintre aportul infrastructurii energetice și cel al eficienței energetice. Valoarea acesteia cumulată pentru anii analizați este de aproximativ 21 miliarde de euro, iar metodologia de calcul este prezentată în rândurile de mai jos.

Infrastructură energetică

- Investițiile necesare pentru sectorul energetic din România au fost estimate la 100 miliarde de euro pentru perioada 2015-2035 în cadrul *Strategiei Energetice Naționale*, redactată în anul 2014.
- Pe baza acestei estimări, ipoteza utilizată în această analiză este una moderată și presupune că investițiile în sectorul energetic din România vor avea un impact cumulat în PIB de numai 12,5 miliarde de euro pentru perioada 2018-2036. În practică, aportul ar putea fi mai consistent dacă se vor găsi surse viabile de finanțare. Scenariul pleacă de la premisa că investițiile sunt mai mici în primii ani și variază de la 30 la 50 milioane de euro între 2018-2033 și cresc până la 80-90 de milioane de euro între 2032-2036. Începând cu anul 2027, sumele au fost indexate cu o inflație medie anuală de 2,5%. Aportul total la creșterea PIB-ului nominal este așteptat la 12,5 miliarde de euro.

Eficiență energetică

- Conform studiilor din domeniul eficienței energetice, creșterea acesteia poate contribui la creșterea anuală a PIB-ului în țările din Uniunea Europeană cu până la 0,18%.
- Aceste studii evidențiază faptul că există o legătură directă între creșterea eficienței energetice, piața muncii și bunăstarea socială dintr-o economie. Astfel, îmbunătățirea eficienței energetice va conduce la creșterea cererii pe piața forței de muncă și implicit la creșterea ocupării, dacă indivizii au abilitățile necesare pentru ocuparea noilor locuri de muncă create. De asemenea, consumul de energie al clădirilor rezidențiale, instituții publice sau nerezidențiale care vor beneficia de programe de eficiență energetică se va reduce, ceea ce va conduce la creșterea economisirii energiei și la costuri mai reduse pentru consumatori.
- Pentru România a fost utilizată din nou o ipoteză moderată, argumentul fiind același ca la infrastructura energetică. Astfel, aportul total al creșterii eficienței energetice este de până la 8,26 miliarde de euro pentru perioada 2018-2036 (*Detalii suplimentare privind metodologia de calcul sunt prezentate în Anexă*)

Recomandări

- În ceea ce privește investițiile în infrastructura energetică, acestea sunt esențiale în contextul în care capacitățile de producție convenționale au nevoie urgentă de îmbunătățiri pentru evitarea unor crize pe termen mediu în alimentarea cu energie. Pentru rețelele de transport și distribuție de gaze și energie electrică, atât operatorii privați, cât și cei publici trebuie să continue investițiile pentru a crește performanța rețelelor.
- România își poate folosi resursele energetice într-un mod mai eficient decât în trecut prin găsirea unor soluții pentru infrastructura învechită, prețurile la energie (de multe ori subvenționate), clădirile ineficiente energetic și finanțarea insuficientă a proiectelor de eficiență energetică.

PILONUL 2 CAPITAL UMAN

2.1. EDUCAȚIE

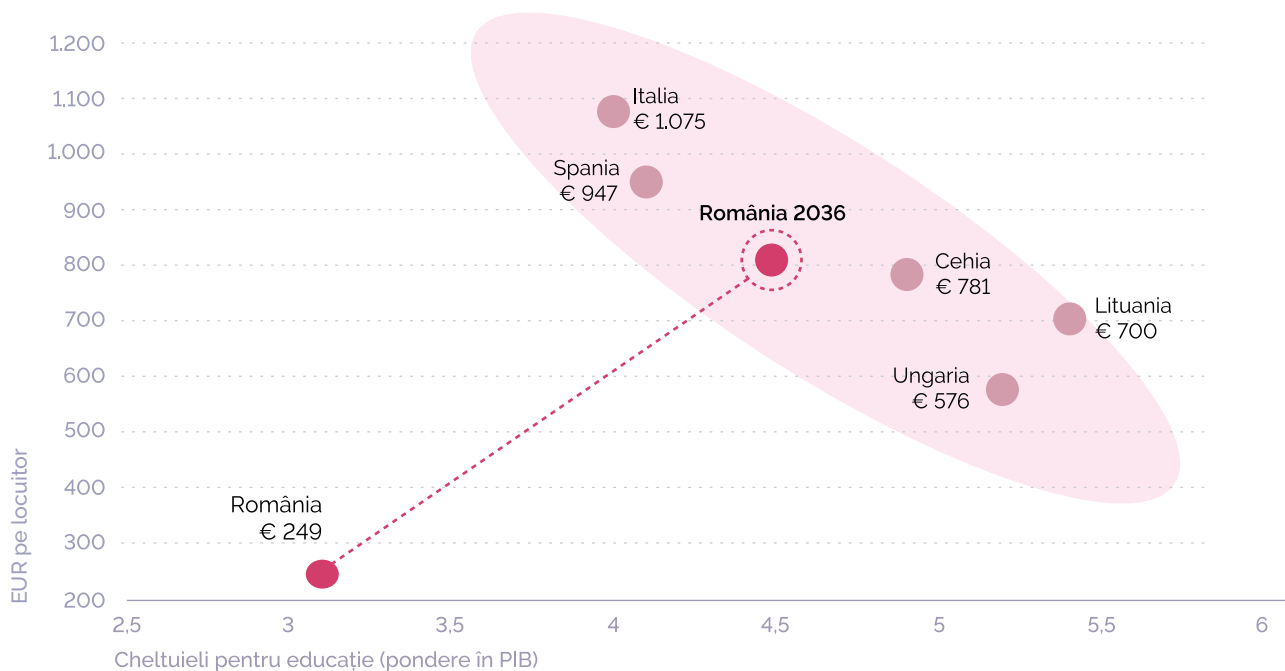
Obiectivul propus: îmbunătățirea performanțelor cognitive (matematică și științe).

- Conform datelor Eurostat din anul 2015, România era țara cu cele mai mici cheltuieli publice pentru educație ca pondere în PIB (3,1%), mai mici chiar și decât cele din Bulgaria (4%).
- Figura 5 arată poziția cedașă a României în comparație cu câteva dintre statele membre UE privind cheltuielile publice pentru educație, atât ca pondere în PIB, cât și ca euro/locuitor, ceea ce sugerează că resursele alocate pentru acest sub-pilon sunt semnificativ mai mici decât în alte state membre UE.
- Rezultatele slabe sunt cauzate în principal de alocarea redusă a resurselor, așa cum se observă în Figura 6, unde remarcăm scorul scăzut al României la testele PISA (științe și matematică).
- În contextul în care educația este un element important în dezvoltarea sustenabilă și pe termen lung a unei economii, România trebuie să acorde o atenție sporită acestui domeniu.
- Studiile⁸ privind educația realizate în rândul țărilor OECD, și nu numai, arată că o creștere a performanțelor la testele PISA poate conduce la o creștere suplimentară substanțială a PIB-ului, pe baza unor reforme structurale pe termen lung (20-30 de ani). Această contribuție este fundamentată pe faptul că îmbunătățirea educației va contribui la creșterea productivității forței de

8 Hanushek and Woessmann (2008), The Role of Cognitive Skills in Economic Development, Journal of Economic Literature [https://hanushek.stanford.edu/sites/default/files/publications/Hanushek+Woessmann%202008%20JEL%2046\(3\).pdf](https://hanushek.stanford.edu/sites/default/files/publications/Hanushek+Woessmann%202008%20JEL%2046(3).pdf)

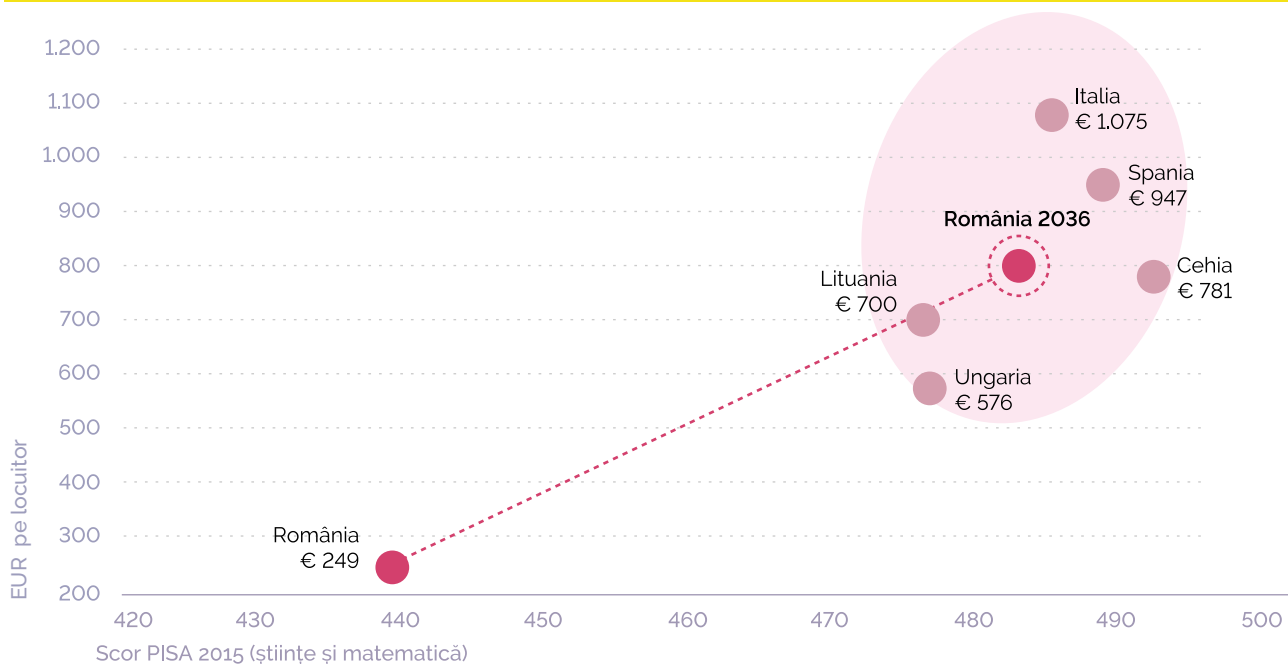
muncă și implicit la creșterea producției unei țări. De asemenea, o educație mai bună poate spori capacitatea inovativă a economiei și poate facilita difuzarea și transmiterea cunoștințelor necesare pentru a înțelege și prelucra informații noi și pentru a implementa tehnologia.

Fig. 5. Cheltuielile publice pentru educație (2015)

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Eurostat

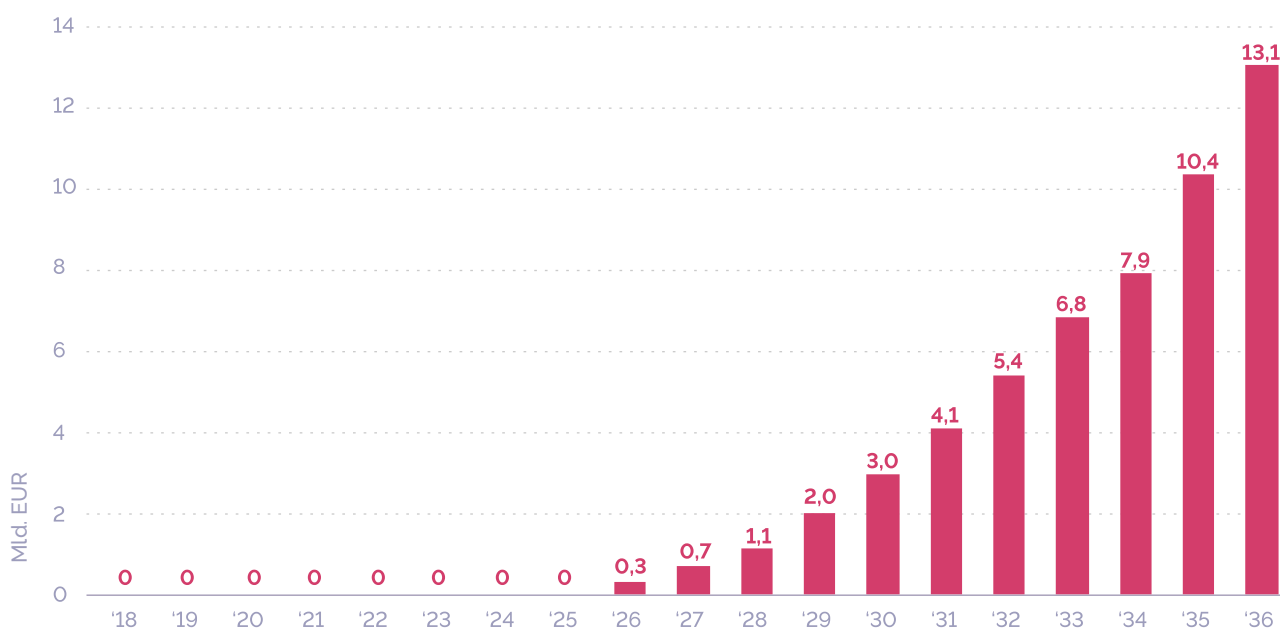
Fig. 6. Relația dintre cheltuielile publice pentru educație și rezultatele PISA (2015)

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Eurostat și OECD

- În cazul României a fost utilizată ipoteza de calcul în care creșterea abilităților cognitive se resimte după primii 10 ani de la investiția în educație, mai precis, începând cu anul 2026⁹.
- Aportul cumulată al îmbunătățirii educației la creșterea PIB-ului nominal este de 55 miliarde de euro pentru perioada 2026-2036.
- Ca o observație generală, calitatea educației trebuie să se îmbunătățească pe toate palierele învățământului preuniversitar, universitar și postuniversitar.

Fig. 7. Câștigul potențial generat de îmbunătățirea educației

Sursa: Calculele autorilor

Recomandări

- Capitalul uman este cea mai importantă resursă a unei economii, iar educația ar trebui să fie în topul priorităților decidenților de politici.
- România are rezultate nesatisfăcătoare în domeniul educației, deoarece în ultimii 25 de ani nu a existat o continuitate a proiectelor educaționale. Instabilitatea legislativă, generată de modificările succesive adoptate de diferite guverne (legea educației a suferit peste 60 de modificări în perioada 1991-2016) a fost dăunătoare sistemului educațional și implicit economiei, deoarece tinerii nu au beneficiat de competențele necesare adaptării pe piața muncii. Astfel, considerăm necesar ca fiecare guvern să continue și să dezvolte strategia educațională, la care au contribuit toate partidele și au ajuns la un pact comun, în special atunci când o anumită politică s-a dovedit a fi de succes.
- De asemenea, credem că profesorii ar trebui pregătiți și evaluați periodic, în

⁹ Astfel, în perioada 2026-2031 contribuția la creșterea PIB va fi cuprinsă între 0,1 p.p. și 0,9 p.p., după care aceasta va crește până la 2 p.p. în anul 2036.

contextul în care programele de învățare ale noilor generații trebuie ajustate (ex. digitalizarea cursurilor/manualelor). Mediul de afaceri ar putea contribui la elaborarea unor programe în mediul universitar, și nu numai, care să reflecte nevoile curente și viitoare de pe piața muncii din România.

2.2. REPATRIEREA ROMÂNILOR DIN DIASPORA

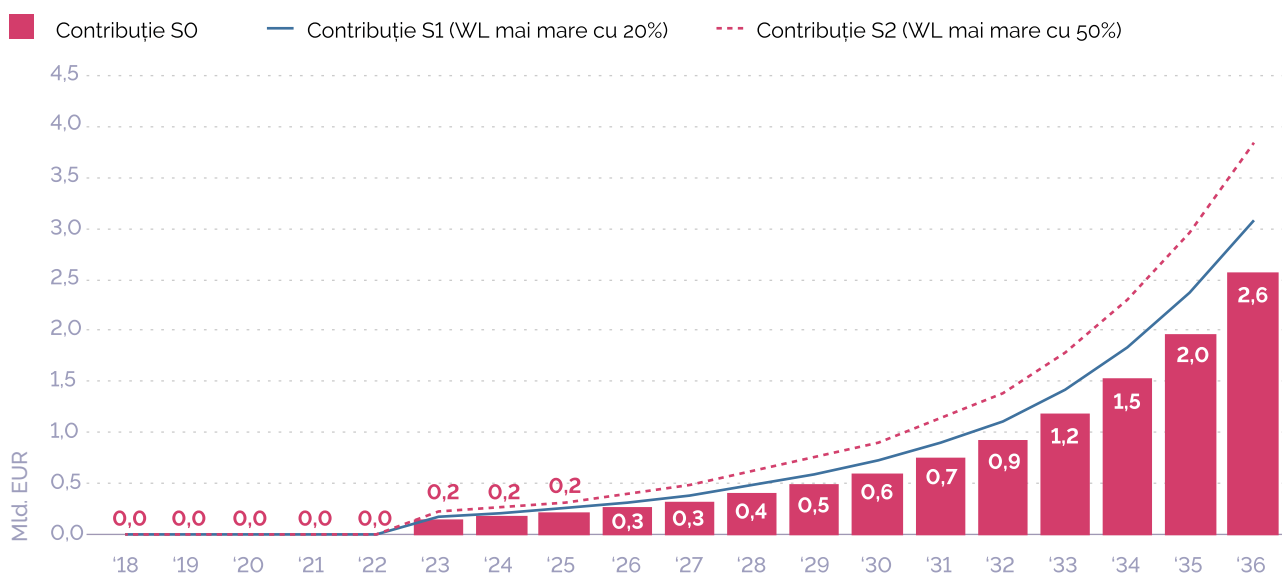
Obiectivul propus: atragerea a 200.000 de români din diaspora până în anul 2036.

- Pentru acest sub-pilon a fost luat în considerare scenariul în care, în România, s-ar întoarce aproximativ 6% din românii din diaspora în următorii 19 ani. Presupunem că aceștia ar reprezenta doar populație activă¹⁰ și că s-ar angaja sau ar desfășura activități antreprenoriale.
- Pentru că migrația netă¹¹ a fost negativă în ultimii ani în România s-a plecat de la presupunerea că emigrarea se va încetini și că românii vor începe să se întoarcă în țară după ce anumite reforme vor fi deja realizate, iar rezultatele măsurilor din sectoarele de infrastructură, sănătate și educație vor face România mai atractivă.
- Astfel, ipoteza utilizată presupune că migrația netă va deveni pozitivă din anul 2023, când în România se vor întoarce aproximativ 5.000 de români (net), urmând ca numărul acestora să crească gradul până în 2036 cu rate cuprinse între 10% și 15%.
- Estimarea arată că reîntoarcerea celor 200.000 de români poate contribui în perioada 2023-2036 cu un total de 11,5 miliarde de euro la PIB-ul României. Acest aport ia în considerare o productivitate medie¹² a muncii, egală cu cea existentă în România.
- Dacă productivitatea medie a muncii acestora ar fi, de exemplu, mai mare cu 20% decât cea estimată pentru România, contribuția lor ar putea fi de aproximativ 14 miliarde de euro în perioada analizată.
- În proiecțiile efectuate s-au realizat trei scenarii (Figura 8) ce variază în funcție de productivitatea medie a muncii a românilor întorși în țară. Scenariul de bază (S0) consideră productivitatea muncii a acestora egală cu cea medie existentă în România. În acest caz, contribuția totală la PIB-ul României pentru anii analizați este de 11,5 miliarde de euro. Scenariile alternative, S1 și S2 presupun că productivitatea medie a românilor care vin din diaspora este mai mare decât

10 Pentru calcularea aportului repatrierii românilor din diaspora la creșterea PIB s-a luat în considerare situația în care cei 200.000 de români reprezintă populație activă. Alături de aceștia se vor întoarce, cel mai probabil, și persoane inactive.

11 Migrația netă reprezintă diferența dintre imigranții și emigranții temporari. Conform datelor Eurostat, în anul 2016, migrația netă a fost de -70.000 de persoane, iar media calculată pentru perioada 2008-2016 este de -61.000 de persoane.

12 Productivitatea medie a fost calculată ca PIB/populația ocupată și variază între 30.000 euro/lucrător și 75.000 euro/lucrător în perioada analizată 2023-2036.

Fig. 8. Câștigul potențial generat de repatrierea românilor din diaspora

Sursa: Calcululele autorilor

cea a românilor din țară, ca urmare a îmbunătățirii abilităților celor dintâi în afara României. De exemplu, scenariul S1 presupune o productivitate a românilor reîntorși mai mare cu 20%, iar S2 o productivitate mai mare cu 50%. Pentru S2, contribuția cumulată ar fi de peste 17 miliarde de euro.

Recomandări

- Proiecțiile actuale înfățișează o problemă demografică a României care se va adânci pe fondul scăderii sporului natural și al creșterii emigrării, ceea ce va afecta competitivitatea economică a țării. În acest context, o politică de atragere a românilor din diaspora reprezintă un pas cu efect imediat în vederea diminuării scenariului pesimist privind demografia din România.
- De asemenea, sunt necesare măsuri de stimulare a natalității, mai ales în contextul în care proiecțiile pentru anul 2050 arată că România va fi a doisprezecea cea mai îmbătrânită țară din lume, conform US Census Bureau. Acest aspect are un potențial real de a afecta atât competitivitatea economică a țării, cât și cadrul social.

2.3. SĂNĂTATE

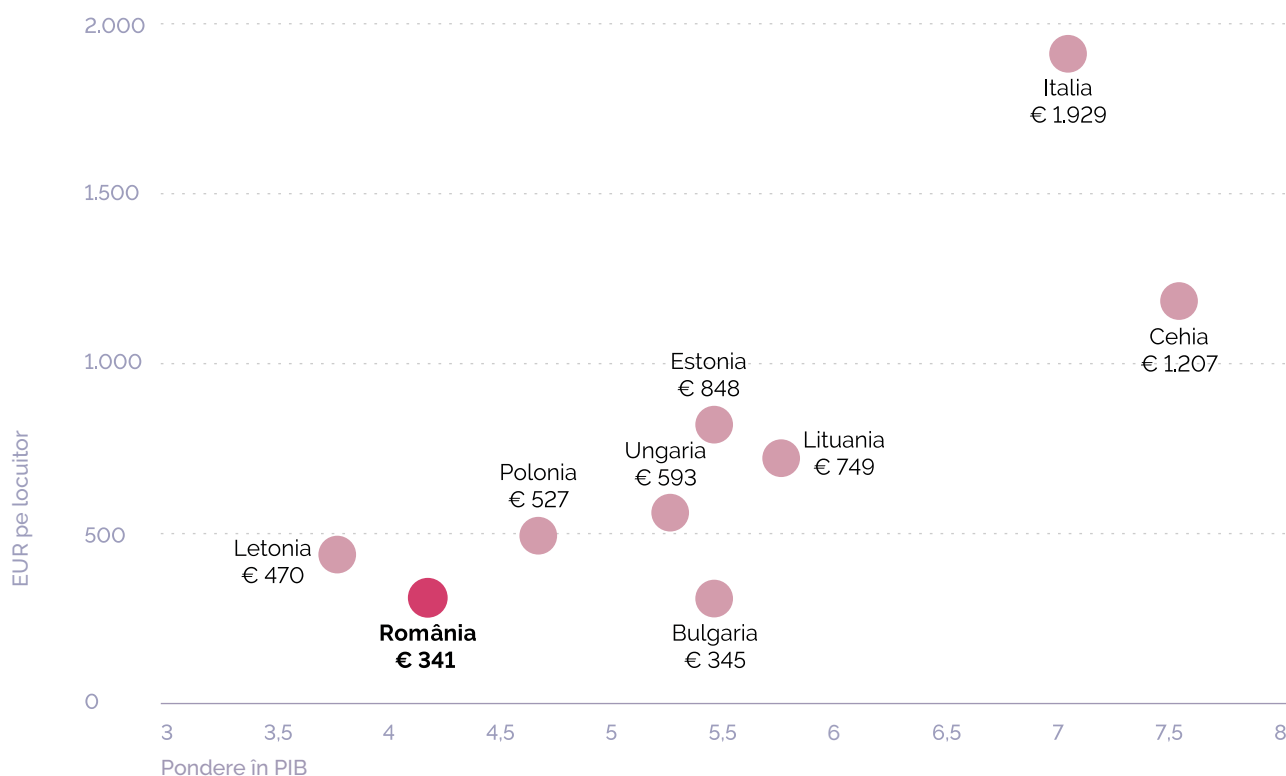
Obiectivul propus: reducerea numărului anilor de inactivitate a populației, cauzată de boli.

- În cadrul acestui sub-pilon analiza a plecat de la reducerea numărului anilor de

inactivitate a populației, utilizând indicele DALY¹³, în contextul în care, conform studiilor Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), în România numărul anilor de inactivitate cauzată de boli pentru 100 de persoane era cu 7,8 ani mai mare decât media UE (34,6 ani în România vs. 26,8 ani în UE) în anul 2015.

- Pentru același an am evidențiat în Figura 9 cheltuielile alocate pentru sănătate în România și în alte țări din UE, preponderent cele din Europa Centrală și de Est. Astfel, observăm că România are cea mai mică valoare a cheltuielilor publice cu sănătatea pe locuitor 341 euro/locuitor, foarte apropiată de cea a Bulgariei (345 euro/locuitor).
- De asemenea, Figura 10 înfățișează relația dintre cheltuielile publice pentru sănătate pe locuitor și numărul de ani de inactivitate. Ce observăm este că țările care, în general, alocă mai mult pentru sănătatea cetățenilor ajung să aibă o perioadă de inactivitate mai redusă ca urmare a diminuării impactului bolilor (în general boli cardio-vasculare, tuberculoză, leziuni).

Fig. 9. Cheltuielile publice pentru sănătate (2015)

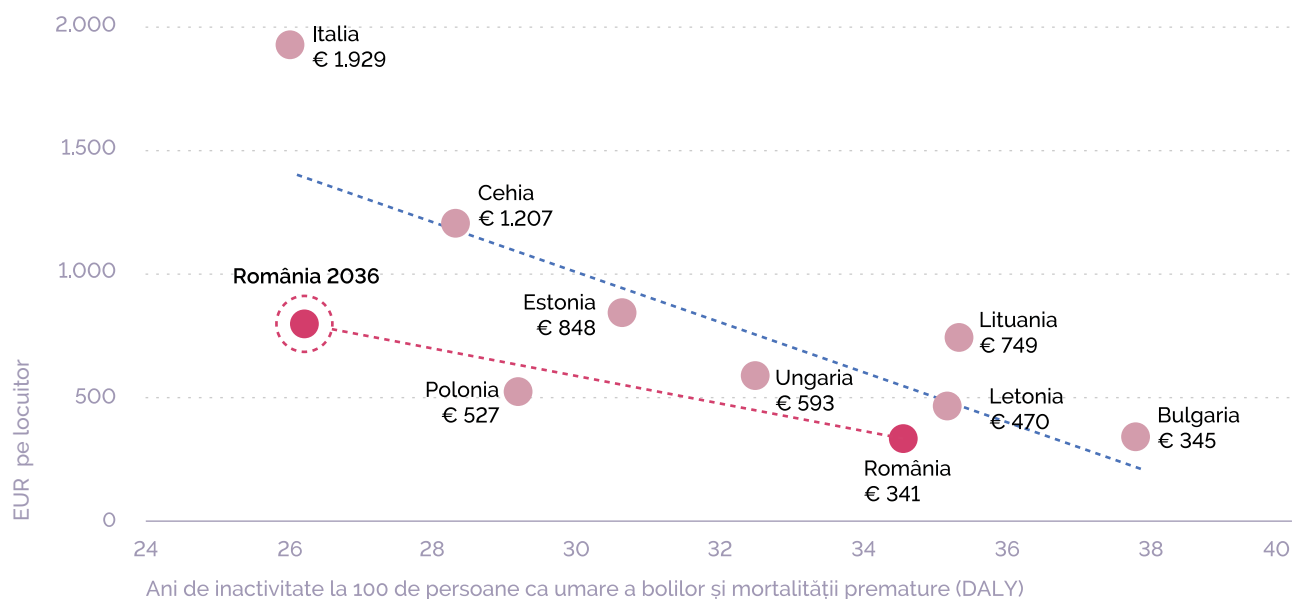

Sursa: Calcululele autorilor pe baza datelor Eurostat

13 Indicele DALY este calculat de Organizația Mondială a Sănătății și măsoară decalajul de sănătate dintre situația actuală și o situație ideală în care toată lumea trăiește până la vârsta standard a speranței de viață și în sănătate perfectă. DALY cumulează două dimensiuni: numărul de ani în care o persoană trăiește cu dizabilități (YLD) și numărul de ani pierduți din cauza mortalității premature (YLL): $DALY = YLD + YLL$.

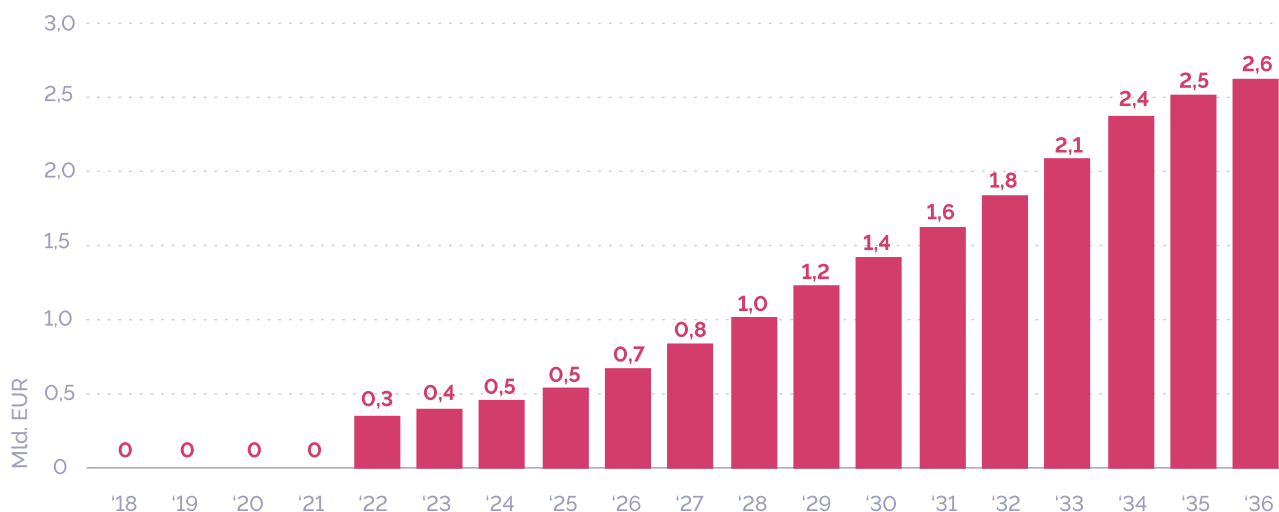
$YLL = N \cdot L$, respectiv numărul de persoane decedate înmulțite cu speranța standard de viață la momentul decesului (exprimată în ani).

$YLD = I \cdot DW \cdot L$, respectiv numărul de cazuri de boli (I) înmulțit cu ponderea asociată dizabilității (DW) înmulțit cu durata medie a dizabilității (L) (exprimată în ani).

Fig. 10. Relația dintre cheltuielile publice pentru sănătate și anii de inactivitate (2015)

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor Eurostat și OMC

- Tot în Figura 10 a fost stabilită o țintă pentru România în vederea reducerii numărului de ani de inactivitate la 100 de persoane de la 34,6 de ani în 2015 la 27 de ani în anul 2036. Am presupus că această reducere se va realiza pe baza accentuării promovării educației pentru sănătate și îmbunătățirii sistemului de sănătate din România ca urmare a creșterii investițiilor/cheltuielilor pentru sănătate.
- Ținta stabilită pentru anul 2036 privind reducerea anilor de inactivitate din România până la media UE se va traduce printr-un câștig de productivitate ca urmare a prelungirii perioadei de activitate.

Fig. 11. Câștigul potențial generat de prelungirea perioadei de activitate a românilor

Sursa: Calculele autorilor

- Datorită acestui câștig potențial de productivitate, se vor obține creșteri la PIB-ul nominal cuprinse între 0,3 și 2,6 miliarde de euro pentru perioada analizată, ceea ce conduce la o contribuție totală de 20 miliarde de euro pentru perioada luată în considerare. *(Detalii suplimentare privind metodologia de calcul sunt prezentate în Anexă)*

Recomandări

- În România, numărul mare al anilor de inactivitate cauzată de boli este rezultatul lipsei de educație pentru sănătate și a serviciilor slabe ale unui sistem subfinanțat. Pentru îmbunătățirea indicatorului DALY, România ar trebui să deruleze mai multe campanii de educație pentru sănătate și să regândească modalitatea de alocare a resurselor, astfel încât să se mențină un echilibru între serviciile medicale de recuperare și prevenție.

PILON 3 EFICIENȚĂ

3.1. INTERMEDIERE FINANCIARĂ

Obiectivul propus: creșterea indicelui de dezvoltare financiară.

- Pentru acest sub-pilon a fost utilizat indicele de dezvoltare financiară¹⁴ calculat de FMI.
- Conform raportului¹⁵ FMI, în anul 2014¹⁶, valoarea indicelui de dezvoltare financiară a României a fost de 0,21 - semnificativ mai mic decât cel al țărilor din regiune precum Polonia (0,48), ceea ce arată că România are un potențial foarte mare de dezvoltare în acest sector.
- Ținta pentru acest indicator este creșterea acestuia de 0,21 la 0,34 până în anul 2036, ceea ce va aduce o contribuție cumulată la creșterea PIB-ului în valoare de 15 miliarde de euro. *(Detalii suplimentare privind metodologia de calcul sunt prezentate în Anexă)*
- Pentru această ipoteză a fost luată în considerare evoluția indicatorului în România, rata medie de creștere a acestuia fiind de 0,006 puncte pe parcursul ultimilor 10 ani (2004-2014) pentru care datele sunt disponibile.
- Aportul creșterii indicelui de dezvoltare financiară asupra sporirii PIB-ului va fi de 1,5% (pentru primii ani) și va crește gradul până la 3,5% începând cu 2030.

14 Indicele de dezvoltare financiară este calculat de FMI și ia valori cuprinse între 0 și 1 (unde 0 este valoare minimă, iar 1 reprezintă valoarea maximă). Indicele este construit pe baza unor sub-indicatori care măsoară gradul de dezvoltare al instituțiilor financiare și al piețelor financiare în funcție de gradul de îndatorare, acces la finanțare și eficiență.

15 FMI, Rethinking Financial Deepening: Stability and Growth in Emerging Markets, 2015 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1508.pdf>

16 Ultimele date disponibile pentru indicatorul de dezvoltare financiară sunt pentru anul 2014.

Efectul total asupra creșterii PIB-ului va fi de 15 miliarde de euro în perioada analizată.

Recomandări

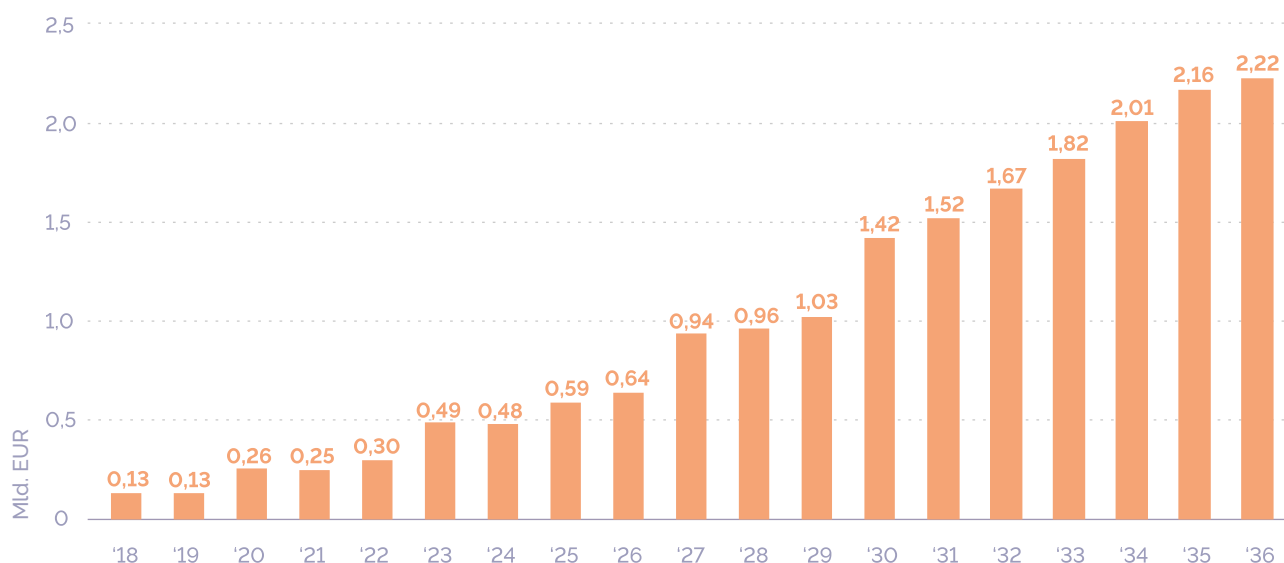
- Unul dintre cele mai importante aspecte privind dezvoltarea financiară din România îl reprezintă educația financiară a populației. Conform studiului S&P¹⁷ din anul 2015, România s-a clasat pe ultimul loc în rândul statelor membre UE, numai 22% din populație fiind considerată alfabetizată financiar. Lipsa educației financiare conduce la o aversiune a populației pentru sistemul financiar-bancar și la decizii greșite privind creditarea, economisirea și investițiile. Este mai puțin probabil ca adulții care au cunoștințe financiare să nu-și achite creditele și probabilitatea ca aceștia să economisească pentru pensie este mai mare. Aceste aspecte sunt importante pentru o țară precum România care se confruntă cu un proces de îmbătrânire rapidă a populației. Astfel, considerăm că atât mediul public, cât și cel privat ar trebui să accelereze campaniile de educație financiară pentru populație, în vederea dezvoltării serviciilor de intermediere financiară în România.

3.2. DIGITALIZARE

Obiectivul propus: creșterea gradului de digitalizare.

- Pentru ipoteza acestui sub-pilon a fost utilizată analiza din raportul WDR¹⁸ al Băncii Mondiale și a fost corelată cu aportul sectorului IT&C¹⁹ la creșterea

Fig. 12. Câștigul potențial generat de accentuarea digitalizării

Sursa: Calculele autorilor

17 S&P Global FinLit Survey, 2015.

18 Banca Mondială, World Development Report 2016 – Accelerating growth <http://documents.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf>

19 Conform datelor Institutului Național de Statistică (INS) sectorul IT a reprezentat 5% din PIB în ultimii 6 ani (2012-2017), iar între 2000-2012, acesta a variat între 4-5%. De asemenea, din comunicatul INS pentru anul 2015, observăm că industria IT a contribuit cu 0,5% la creșterea PIB în acea perioadă.

PIB-ului României și cu evoluția sectorului.

- Raportul WDR arată că în perioada 1995-2014, tehnologiile digitale au reprezentat o pondere mare în creșterea economică din țările dezvoltate și în țările în curs de dezvoltare. Astfel, s-a constatat că în țările dezvoltate, acumularea stocului de capital din IT&C a reprezentat în medie 27% din totalul creșterii (2,1% creștere economică medie), în timp ce în țările în curs de dezvoltare, acumularea stocului de capital din sectorul IT&C a fost de 14% din totalul creșterii (5,4% creștere economică medie), deoarece în cadrul țărilor din urmă intensitatea IT&C în rândul firmelor și a populației a fost mai mică.
- Astfel, în România aportul accentuării digitalizării la creșterea PIB variază de la 13 milioane de euro în primul an (2018) până la 2,22 miliarde de euro în anul 2036, iar efectul total asupra creșterii PIB-ului este de 20 miliarde de euro pentru anii analizați²⁰.

Recomandări

- Digitalizarea reprezintă o provocare majoră în România, în ciuda progreselor înregistrate în ultimii ani (sectorul de IT&C a crescut cu aproximativ 45% în ultimii cinci ani, iar contribuția sa la PIB a depășit sectoare tradiționale precum agricultura și construcțiile). Deși România se clasează printre primele țări din Europa în privința penetrării serviciilor de internet în bandă largă cu viteză foarte mare, acoperirea națională rămâne destul de scăzută comparativ cu celelalte state din UE și continuă să se limiteze la zonele urbane, ceea ce accentuează divergențele rural – urban. În acest context, România ar trebui să încurajeze operatorii de telecomunicații să extindă rețelele și către zonele mai puțin accesibile.
- De asemenea, la nivelul sectorului public, decidenții de politici publice ar trebui să aibă în vedere dezvoltarea infrastructurii și domeniilor de aplicare a eGovernment:
 - inter-conectivitate între bazele de date ale instituțiilor publice;
 - implementarea cărților electronice de identitate în vederea facilitării identificării indivizilor;
 - modernizarea sistemelor de colectare a veniturilor la bugetul de stat.

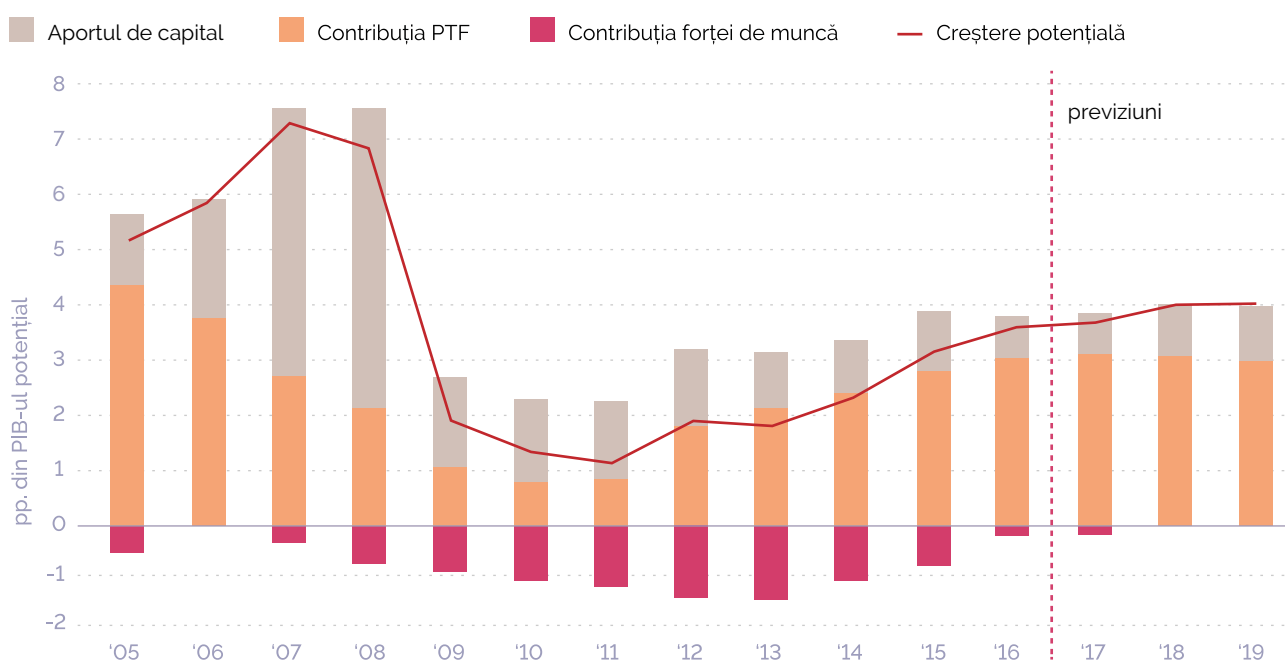
20 Pentru România a fost utilizată o contribuție la creșterea PIB a digitalizării cuprinsă între 1% și 5% pentru perioada 2018-2036, contribuție ce a crescut gradul în intervalul analizat.

3.3 INSTITUȚII

Obiectivul propus: creșterea eficienței instituțiilor (dezvoltarea instituțiilor incluzive²¹).

- Pentru explicarea calculului acestui sub-pilon vom face referire la ipoteza inițială a acestui exercițiu și anume funcția clasică de producție (capital, muncă, – PTF).
- Astfel, sub-pilonul instituțiilor²² a fost calculat plecând de la datele din Raportul de țară pentru România²³, privind contribuțiile celor trei elemente: capital, muncă și PTF la creșterea potențială a României (Figura 13). Observăm că pentru perioada 2005-2016, contribuția PTF la PIB-ul potențial a variat între 1 p.p. și 4 p.p. În acest context, presupunem că aportul creșterii eficienței instituțiilor la PTF reprezintă o fracțiune din valoarea PTF (considerată aici de 3 p.p) și va crește gradual, pe măsură ce vor fi implementate reformele structurale. Aceasta reprezintă o schimbare importantă a dinamicii PIB-ului potențial în procesul atingerii unei creșteri economice susținute pe termen lung.
- Pe baza acestei ipoteze s-a calculat aportul PTF la creșterea PIB-ului nominal pentru fiecare an, obținând-se astfel impactul instituțiilor ca valoare reziduală.

Fig. 13. Contribuțiile la creșterea potențială

Sursa: Comisia Europeană

21 Instituțiile incluzive promovează inovația, dezvoltarea, coeziunea și creșterea sustenabilă a unei economii - Acemoglu D., Robinson J. (2012), *Why nations fail?*

22 Pentru sub-pilonul instituțiilor, analizele privind contribuția acestuia la creșterea PIB-ului unei economii nu sunt foarte clare, cele mai multe dintre acestea având la bază asumții despre calitatea instituțiilor.

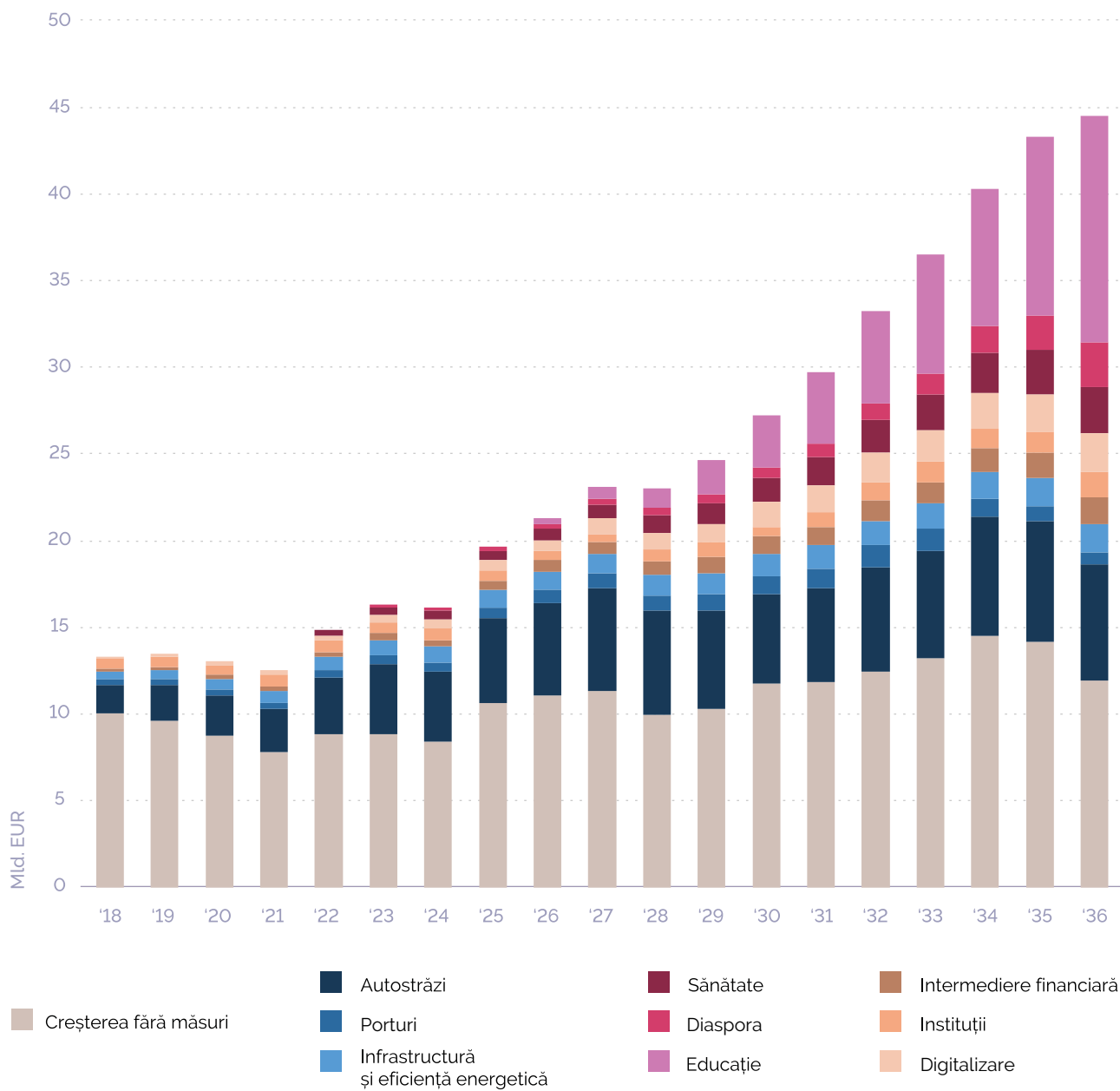
23 Comisia Europeană, Raportul de țară privind România (2018).

- Rezultatele arată că sub-pilonul instituții va avea un aport estimat între 37 milioane de euro și 1,46 miliarde de euro pentru perioada analizată, iar contribuția totală la PIB-ul nominal va fi de 15 miliarde de euro în cei 19 ani.

Recomandări

- Pentru îmbunătățirea eficienței instituțiilor publice din România, considerăm că în elaborarea cadrului legislativ și de reglementare ar trebui să se respecte anumite principii fundamentale pentru un mediu sustenabil precum: transparență (consultare publică), predictibilitate (orice modificare trebuie să aibă în vedere strategiile pe termen lung), stabilitate și evaluarea potențialului impact.

Fig. 14. Contribuția sub-pilonilor la creșterea PIB-ului nominal

Sursa: Calculele autorilor

REMARCI FINALE

Proiectul *Va Urma* a fost generat din intenția de a angrena resursele și energiile societății în ansamblu pentru un scop comun întregii țări și anume creșterea sustenabilă pe termen lung a economiei României. Motoarele de creștere utilizate în acest exercițiu au fost alese atât din rațiuni practice, ce țin de consolidarea imediată a unor elemente deficitare în economie, cât și din considerente economice, ce țin de fundamentele teoretice ale dezvoltării economice.

România are nevoie urgentă de investiții în infrastructură. Acestea au efecte vizibile imediate în economie, contribuind astfel la creșterea graduală a PIB-ului potențial. Ulterior, după anul 2027, efectele investițiilor în educație și în capitalul uman vor începe să se resimtă în economie. Acest fapt va permite continuarea creșterii economice în jurul valorii potențiale atinse, cel puțin pentru încă un deceniu. În cadrul acesta de creștere, economia României va evita supraîncălzirea, făcând totodată tranziția către o piață bazată pe cunoaștere și avans tehnologic.

În mod firesc, pasul următor este de a detalia măsurile și acțiunile necesare pentru fiecare dintre sub-pilonii propuși și de a elabora acțiuni concrete, pe orizonturi de timp bine definite, pentru a atinge astfel obiectivele propuse. Pentru aceasta, implicarea factorilor decizionali din societate este esențială.

ANEXĂ

METODOLOGIA DE CALCUL

PILON 1 | INFRASTRUCTURĂ

1.1. INFRASTRUCTURĂ RUTIERĂ

- Banca Mondială arată, în studiul *How Much Does Infrastructure Contribute to GDP Growth?*²⁴ realizat în anul 2011, că pentru statele dezvoltate elasticitatea PIB la investițiile în infrastructură este de 0,15. De exemplu, o creștere cu 10% a cheltuielilor de investiții în infrastructură conduce la creșterea PIB cu 1,5%.
- Pentru România s-a considerat că valoarea aportului investițiilor în infrastructură este mai mare, având în vedere nivelul inferior de la care se pleacă. Astfel, contribuția la creșterea PIB utilizată în acest exercițiu a avut valori cuprinse între 0,12 p.p și 0,25 p.p, plecând de la premisa că investițiile încep din anul 2018. Elasticitatea este mai redusă în primii patru ani și variază între 0,12 p.p. și 0,2 p.p., iar în perioada 2021-2030 crește până la 0,25 p.p., pentru ca ulterior să se reducă din nou, ca urmare a consolidării rețelelor de transport rutier.

1.2. INFRASTRUCTURĂ PORTUARĂ

- Reducerea costului de export, a zilelor necesare pentru export și îmbunătățirea infrastructurii portuare până la niveluri comparabile cu cele ale Olandei, țară considerată referință pentru acest sub-pilon.
- Din anul 2007, România nu a reușit să diminueze durata de 13 zile necesare pentru export. În acest context de stagnare a calității infrastructurii portuare, exporturile exprimate în euro au crescut cu aproximativ 9% pe an în intervalul 2007-2016 (respectiv, dublarea lor în valoare nominală), pe baza efectelor deprecierei monedei naționale și îmbunătățirii relative a intensității tehnologice a produselor exportate de România.
- Pe baza rezultatelor studiilor²⁵ privind impactul îmbunătățirii infrastructurii portuare pentru creșterea PIB pe locuitor și a performanțelor în ceea ce privește exporturile înregistrate de România în ultimii 10 ani, s-a considerat că cele două măsuri, alături de creșterea capacității de export și a competitivității firmelor vor putea contribui cu valori cuprinse între 2,5% și 5% la creșterea nominală a PIB.
- Această contribuție va pleca de la un aport relativ limitat, de 2,5% la începutul

24 World Bank Research Digest, How Much Does Infrastructure Contribute to GDP Growth? Volume 5 | Number 4 | Summer 2011, http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/84797-1154354760266/2807421-1288872844438/7530108-1313070714827/GDP_Growth.pdf

25 Antonio Estache and Grégoire Garsous, IFC Economics Notes, The impact of infrastructure on growth in developing countries, April 2012 <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/054be8804db753a6843aa4ab7d7326co/INR+Note+1+-+The+Impact+of+Infrastructure+on+Growth.pdf?MOD=AJPERES>

perioadei, va ajunge la 5% între 2025-2028 și se va reduce ulterior ca urmare a consolidării infrastructurii portuare.

1.3. EFICIENȚĂ ENERGETICĂ

- Conform studiului *Assessing the Employment and Social Impact of Energy Efficiency*²⁶, creșterea eficienței energetice poate contribui cu 0,18% la creșterea anuală a PIB-ului în țările din Uniunea Europeană în intervalul 2020-2030.
- Pentru România a fost utilizată o contribuție de 0,12% pentru perioada analizată în acest exercițiu. Aceasta crește gradual de la 0,05% în primul an până la 0,12% în intervalul 2023-2036. Estimarea arată că îmbunătățirea eficienței energetice poate contribui cu sume cuprinse între 14 și 80 milioane de euro la economia României în perioada analizată (2018-2036). În total aportul așteptat este de până la 8,26 miliarde de euro pentru cei 19 ani.

PILON 2 | CAPITAL UMAN

2.3. SĂNĂTATE

- Am considerat că România își va crește rata de ocupare de la 66% în anul 2017 la 76% în 2036 (o rată anuală constantă de creștere de 0,5 p.p. a ratei ocupării) și că rezultatele îmbunătățirii indicatorului DALY se vor resimți începând cu anul 2022, ca urmare a implementării de reforme structurale în sănătate.
- Din diferențele de productivitate obținute în cele două ipostaze (menținerea creșterii actuale vs. ajustarea productivității populației ocupate cu câștigul potențial generat de prelungirea perioadei de activitate), s-au obținut câștiguri la PIB-ul nominal cuprinse între 0,3 și 2,6 miliarde de euro pentru perioada analizată, ceea ce ar conduce la o contribuție totală de 20 miliarde de euro în intervalul 2022-2036.

PILON 3 | EFICIENȚĂ

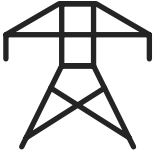

3.1. INTERMEDIERE FINANCIARĂ

- Raportul *Rethinking Financial Deepening: Stability and Growth in Emerging Markets (FMI, 2015)* arată că relația dintre dezvoltarea financiară și creșterea economică este diferită în funcție de gradul de dezvoltare al țării analizate, aceasta fiind înfățișată prin intermediul unei curbe convexe. Astfel, în țările mai puțin dezvoltate, în care sectorul financiar este într-o fază incipientă de creștere, aportul acestuia la creșterea PIB este mic (ex. Gambia – indicele de dezvoltare financiară este aproape de 0,1 și iar aportul acestuia la creșterea PIB este de aproximativ 1%). În țările în curs de dezvoltare, efectul sectorului financiar asupra creșterii economice este, în general, mare (ex. Polonia – indicele dezvoltării

26 Cambridge Econometrics. *Assessing the Employment and Social Impact of Energy Efficiency*. Final report, Volume 1: Main report, November 2015 http://ec.EURpa.eu/energy/sites/ener/files/documents/CE_EE_Jobs_main%2018Nov2015.pdf

financiare în valoare de 0,48 are o contribuție de 5% asupra creșterii economice), iar în țările dezvoltate precum Japonia, în care indicele are valori de peste 0,8 - efectul sectorului financiar asupra creșterii este relativ mic, de aproximativ 2%).

- În acest context, România se află sub punctul de maxim, întrucât indicele de dezvoltare financiară avea o valoare de 0,2 în anul 2014, ceea ce s-ar traduce printr-o contribuție de aproximativ 3,5% asupra creșterii economice.
- În analiza prezentă, ținta României pentru anul 2036 este de a crește indicatorul menționat până la 0,34 - valoare apropiată de cea din Polonia (0,48).
- Pentru această ipoteză a fost luată în considerare evoluția indicatorului în România, rata medie de creștere a acestuia fiind de 0,006 puncte pe parcursul ultimilor 10 ani (2004-2014) pentru care datele sunt disponibile.
- Creșterea indicelui de dezvoltare financiară a fost realizată gradual în acest scenariu de la 0,2 la 0,34 pentru perioada analizată, cu rate de 0,006 în primii doi ani și cu rate mai accelerate pentru perioada 2020-2023, criteriul de accelerare fiind acela că după 2020, România va avea ținte clare pentru aderarea la zona euro, iar acestea vor contribui la dezvoltarea sectorului financiar. Ulterior, pentru anii 2023-2026 creșterea indicatorului se va diminua, în contextul ciclicității economiilor (așteptările sunt de încetinire a creșterii economice) și va crește iar la 0,008 începând cu anul 2027.

PRODUS INTERN BRUT	INFRASTRUCTURĂ	CAPITAL UMAN	EFICIENȚĂ
<p>Produsul intern brut al României în 2036</p> <p>655 Miliarde EUR</p> <p>Creștere medie anuală a PIB real 4%</p> <p>Rata medie a inflației 3%</p>	<p></p> <p>Rutieră</p> <p></p> <p>Portuară</p> <p></p> <p>Energetică</p>	<p></p> <p>Sănătate</p> <p></p> <p>Educație</p> <p></p> <p>Diaspora</p>	<p></p> <p>Intermediere financiară</p> <p></p> <p>Digitalizare</p> <p></p> <p>Instituții</p>
	<p>Contribuție cumulată</p> <p>130 Mld. EUR</p>	<p>Contribuție cumulată</p> <p>86 Mld. EUR</p>	<p>Contribuție cumulată</p> <p>50 Mld. EUR</p>

Notă privind drepturile de autor

Copyright © 2018 Consiliul Investitorilor Străini (FIC), Str. Ion Câmpineanu nr. 11, 010031 București, România. Toate drepturile rezervate.

Prezenta analiză *Va Urma* este rezultatul unor contribuții importante din partea membrilor FIC, a Comitetului Director, grupurilor de lucru și a personalului permanent, constând în timp, resurse și efort.

FIC distribuie analiza *Va Urma* în mod gratuit, ca parte a angajamentului său față de comunitate. FIC acordă permisiunea presei scrise și audiovizuale, ONG-urilor și altor organizații similare de a reproduce și de a publica extrase din această analiză pe orice tip de suport fără plata vreunei taxe sau redevențe și fără o solicitare formulată în scris, cu condiția ca astfel de copii să nu se efectueze sau să se distribuie în scopul obținerii de profit, iar FIC să fie recunoscut în toate cazurile ca autor al acestora. Pentru a garanta acuratețea citatelor și a procesului de republicare, această analiză este disponibilă în format electronic pe site-ul www.vaurma.ro. Nimeni nu are dreptul să publice, să transmită, să transfere, să comercializeze, să reproducă, să creeze lucrări derivate, să distribuie sau să utilizeze în orice fel conținutul acestui document, parțial sau în întregime, cu excepția cazurilor enumerate mai sus în care este permis expres acest lucru.

Deși FIC a depus eforturi pentru a se asigura că acest studiu este actual și corect, FIC nu își asumă nicio răspundere pentru eventualele erori sau omisiuni din această analiză.

Consiliul Investitorilor Străini

Str. Ion Câmpineanu nr. 11,
010031 București, România

Telefon: + 40-21-222-1931

Website: www.fic.ro

E-mail: office@fic.ro